

РЕЗЮМЕ

И. Я. Глазкова. Технологические основы формирования у будущего учителя компетентности предотвращения и преодоления барьеров.

В статье обоснована педагогическая технология формирования у будущего учителя компетентности предотвращения и преодоления барьеров в профессиональной деятельности. В частности, автор раскрывает такие ее элементы, как цель; этапы: пропедевтический, диагностико-целевой, информационно-теоретический, этап приобретения опыта, коррекционно-аналитический; содержательные компоненты: стимулирующе-мотивационный, когнитивный, деятельностно-практический, эмоционально-чувственный, саморегулирующийся, личностный.

Ключевые слова: барьер, технология, компетентность, этап, содержательный компонент.

SUMMARY

I. Glazkova. Technological principles of forming of a future teacher competence to prevent and overcome barriers.

The pedagogical technology of the future teacher competence in preventing and overcoming barriers in professional activities is justified in the article. In particular, the author reveals the elements as a goal; stages: introductory, diagnostic and targeted, information-theoretical stage learning, correction and analytical, the content components: stimulating, motivational, cognitive, action-practical, emotional and sensual, self-regulating, personal.

Key words: barrier, technology, competence, stage, content component.

УДК 373.035.6

М. О. Гурій

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ДІЛОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті обґрунтовано сутність використання комунікативного підходу до вивчення ділової іноземної мови студентами економічних спеціальностей. З'ясовано, що комунікативний підхід до навчання іноземної мови сприяє формуванню у студентів економічних спеціальностей комунікативної компетентності, впливає на їх світогляд, систему цінностей, уміння мислити. Розглянуто структуру комунікативної компетентності. Подано аналіз основних принципів навчання, які використовуються під час застосування комунікативного методу. Охарактеризовано типові ситуації ділового спілкування на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: комунікативний підхід, комунікативна компетенція, ділова іноземна мова, студенти економічних спеціальностей.

Постановка проблеми. Посилення комунікативного спрямування навчання, тобто наближення до реального процесу спілкування, набуло характерної тенденції у період 60–70-х рр. ХХ ст. Із виникненням процесів світової інтеграції комунікативний підхід до навчання почали застосовувати у процесі вивчення суспільних, природничих, соціально-економічних та інших дисциплін з метою формування та розвитку комунікативної особистості, здатної до взаємодії.

У зв'язку з сучасною соціально-економічною ситуацією в Україні, попит на висококваліфікованих менеджерів, фінансистів, економістів, маркетологів, які володіють іноземними мовами, різко зріс і зростає в міру економічного розвитку країни. Метою вищої освіти є виховання економістів-професіоналів, здатних діяти в діловій ситуації, готових до професійного росту в умовах інформатизації суспільства. У цьому контексті володіння іноземною мовою, насамперед англійською, як мовою міжнародного бізнесу, стає необхідністю для людини.

Зважаючи на те, що іноземна мова в будь-якому навчальному закладі вивчається для спілкування, перебудова процесу навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах економічного профілю повинна концентруватися на вдосконаленні навчання всіх видів мовленнєвої діяльності. Взаємопов'язане навчання видів мовленнєвої діяльності має на меті формування іншомовної комунікативної компетенції у цих видах, оскільки саме через таку компетенцію здійснюється ділова мовленнєва комунікація [4, 2].

Раніше під час викладання іноземних мов реалізовувалася лише виключно одна функція мови – інформативна, оскільки з чотирьох навиків володіння мовою (читання, письмо, говоріння, розуміння на слух) розвивався лише один, пасивний, орієнтований на «розпізнавання», тобто читання. Усі пріоритети віддавалися граматиці, майже механічному оволодінню вокабуляром, читанню та літературному перекладу. Це, так звана, фундаментальна методика – найстаріша та традиційна, суть якої полягає у засвоєнні шифру фонетики, синтаксичних конструкцій, лексичних пластів. Викладання іноземних мов на основі тільки письмових текстів зводило комунікативні можливості мови до пасивної здатності розуміти кимось складені тексти, але не створювати, не породжувати мову, а без цього реальне спілкування неможливе [11, 96].

Аналіз актуальних досліджень. Проблему комунікативного підходу до вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах та формування у студентів комунікативної компетенції досліджували Л. І. Бім [1], Л. В. Биркун [2], Є. І. Пассов [7], Л. О. Сікорська [10].

Мета статті – обґрунтувати сутність комунікативного підходу до вивчення ділової іноземної мови студентами економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Сучасне соціальне замовлення диктує конкретні потреби у висококваліфікованих спеціалістах у галузі економіки та бізнесу, які б володіли мовою спілкування, найбільш поширеною у світовому економічному товаристві. Дійсність свідчить про те, що для успішного розвитку економіки й забезпечення конкурентоспроможності на

міжнародних ринках потрібні не просто перекладачі, а спеціалісти в різних галузях науки, техніки, економіки, які володіють іноземною мовою в тій мірі, яка необхідна для взаєморозуміння представників різних мовних культур.

На сьогодні вимоги сучасності до фахівців у галузі економіки підвищуються рік у рік і включають не лише високий рівень знань та вмінь за фахом, але й володіння іноземною мовою на відповідному рівні. Це пов'язано з тим фактом, що сучасний фахівець отримує нову фахову інформацію через іноземні джерела [8, 131].

Говорячи про формування професійних компетентностей, не можна не відзначити той факт, що цей процес проходить успішно лише на тлі особистої зацікавленості студента у процесі навчання. Традиційно навчання іноземної мови у немовному вузі було орієнтоване на читання, розуміння і переклад спеціальних текстів, а також вивчення проблем синтаксису наукового стилю, визначалося стандартною освітньою програмою. У межах іншомовної підготовки необхідно враховувати специфіку майбутньої професійної діяльності студентів. Процес навчання іноземним мовам повинен здійснюватися відповідно до програм спеціальних дисциплін і включати у себе елементи професійної діяльності, професійної освіти і ситуацій професійного спілкування. У цьому випадку рівень мотивації студентів до вивчення іноземних мов зростає, а як наслідок, збільшиться результативність навчання.

Іноземна мова для фахівця в галузі економіки – це інструмент, за допомогою якого він повинен діяти, переконувати, приймати рішення, створювати сприятливу ділову атмосферу, розуміти культуру іншої країни й менталітет її народу. Володіння іншомовною культурою означає навчання спілкуванню іноземною мовою. Це спілкування має соціальний, лінгвокраїнознавчий, педагогічний і психологічний зміст [8, 133].

Сучасний фахівець економічного профілю має вивчати можливості закордонних партнерів, їхні обов'язки, досягнення з метою впровадження кращих результатів у свою роботу; за допомогою технічних засобів зв'язку, безпосереднього спілкування підтримувати ділові контакти, вести ділову бесіду із закордонними партнерами, в тому числі й однією з іноземних мов; добирати літературні джерела, за необхідності використовувати загальнонаукові та специфічні методи збирання первинної інформації, застосовуючи наукові методи її обробки.

В останні роки методистами інтенсивно переглядаються сучасні підходи до вивчення іноземних мов, серед яких важливе місце посідає комунікативний підхід. Головним його напрямом є навчання мовленню в умовах спілкування. Прихильники такого підходу до навчання іноземної

мови головним чином зосереджуються на формуванні комунікативної компетенції та наголошують, що такий підхід є досить ефективним, а тому потребує подальшого вивчення та розвитку.

Проблема формування комунікативної компетентності в студентів економічних спеціальностей є ключовою в процесі підвищення їхнього рівня професіоналізму на заняттях з іноземної мови. Основними факторами, які ефективно впливають на формування комунікативної компетентності в студентів, є: професійна спрямованість, гуманістичний стиль спілкування, орієнтація на культуру як на професійну цінність. Під час занять студенти вчать правильно пояснювати іноземною мовою певні економічні явища, грамотно вирішувати поставлені викладачем завдання, оцінювати, прогнозувати ситуації, правильно вести переговори, процеси, заключати контракти, оформляти й працювати з діловою кореспонденцією тощо. Ділова лексика, стиль спілкування, а також культура поведінки не залишаються поза увагою, оскільки також є невід'ємними змістовими частинами поняття *комунікативна компетентність*.

Структура комунікативної компетенції складається з таких чинників: а) мовленнєва компетенція, що ґрунтується на чотирьох видах компетенцій (в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі) та передбачає вміння здійснювати усне спілкування, розуміти на слух основний зміст автентичних текстів, читати й розуміти тексти різних жанрів і видів, передавати письмово необхідну інформацію; б) мовна компетенція, що включає лексичні, граматичні, фонетичні й орфографічні знання та відповідні навички; в) дискурсивна компетенція – вміння керувати мовленням і структурувати його за допомогою тематичної та логічної організації, зв'язності, стилю; г) соціокультурна та соціолінгвістична компетенції – знання, вміння вибирати й використовувати в спілкуванні та пізнанні іншомовні соціокультурні й соціолінгвістичні реалії; д) стратегічна компетенція – вибирати ефективні стратегії для розв'язання комунікативних завдань, розвиток здатності учнів до самостійного навчання й самовдосконалення, бажання спілкуватися, слухати й розуміти інших, планувати навчальний процес, адекватно оцінювати власні знання [3, 70].

Сутність комунікативного методу полягає в тому, що основною методикою під час вивчення англійської мови є розвиток усного живого, невимушеного спілкування. В основі всього заняття провідне місце займає студент, а не викладач, як зазвичай буває у процесі використання традиційного методу викладання іноземної мови.

Комунікативний підхід ґрунтується на максимальній вмотивованості. Його мета полягає в тому, щоб зацікавити тих, хто навчається, у вивченні

іноземної мови через накопичення та розширення їхніх знань, умінь і досвіду. Вони повинні бути готовими використовувати мову для реальної комунікації, наприклад, під час відвідування країни, мова якої вивчається, листування, обміну інформацією з носіями іноземної мови. При цьому варто підкреслити, що термін «комунікативність» не зводиться лише до встановлення за допомогою мови соціальних контактів, це залучення особистості до духовних цінностей інших культур. Цей підхід приваблює тих, хто вивчає мову, шляхом зосередження на темах, що їх цікавлять, і надання їм можливості вибору текстів і завдань для досягнення цілей програми. Комунікативна здібність розвивається шляхом залучення студентів до вирішення широкого кола значущих, реалістичних і досяжних завдань, які мають сенс, успішне вирішення яких викликає задоволення та підвищує їх упевненість у собі [12, 221].

Серед основних принципів навчання, які використовуються під час застосування комунікативного методу можна виділити такі:

1. Принцип мовленнєвої спрямованості (комунікативності) полягає в тому, що шляхом до реалізації мовленнєвої практичної мети є практичне користування мовою у ситуаціях, максимально наближених до ситуацій реального спілкування.

2. Принцип індивідуалізації, тобто врахування індивідуально-психологічних особливостей учня (студента), які впливають на успішність оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю.

3. Принцип автентичності означає, що під час навчання іноземній мові мають використовуватися автентичні матеріали, тобто, оригінальні, створені не для навчальних цілей. Особливо цей принцип актуальний у процесі викладання іноземної мови в немовному ВНЗ, де викладачі, не маючи належної підготовки у відповідній галузі знань, часто намагаються замість автентичних наукових текстів використовувати науково-популярні, адаптовані тексти.

4. Принцип інтерактивності означає, що навчання відбувається переважно в групах, оскільки в умовах групової взаємодії між студентами утворюється спільний фонд інформації про досліджуваний предмет, яким вони користуються разом.

5. Принцип інтенсивного використання фонових знань студентів надзвичайно актуальний у нефілологічному ВНЗ. Адже основне завдання тут, як уже зазначалося, навчити студентів працювати з текстами за їх спеціальністю, розуміти фахову термінологію. За вимогами комунікативної методики студенти повинні вміти не лише читати і перекладати текст за фахом, а й розмовляти за даною тематикою. На практиці ж, робота з

такими текстами обмежується читанням, перекладом, післятекстовими вправами та бесідою в режимі питання-відповідь, оскільки викладач-філолог, як правило, не знайомий з відповідною наукою, просто не може вести бесіду на професійну тематику.

6. Принцип контекстуальної обумовленості (ситуативності) означає, що мова і мовні засоби застосовуються у межах відповідного соціального контексту, тобто, ситуативно. Саме ситуація, контекст дозволяють упізнати і запам'ятати значення кожної лексичної одиниці, адже механічне заучування слів, граматичних форм, речень тощо не дозволяє запам'ятати їх надовго [5].

Вивчення іноземної мови студентами у вищих навчальних закладах економічного профілю спрямоване на оволодіння економічною термінологією іноземною мовою. Цей факт передбачає вміння викладачів іноземної мови поєднати вміння і навички студентів із загальної іноземної мови та їх професійними знаннями в тій чи іншій галузі науки та техніки. Автентичним матеріалом, за допомогою якого здійснюється такий перехід, виступають оригінальні тексти з періодичних видань, монографій або доповідей іноземною мовою. Застосування на заняттях різних ділових журналів, таких як «Business Sportlight», «All about Accounting» дають можливість студентам ознайомитися з різною інформацією у світі бізнесу, а потім підготувати власні повідомлення про проблеми, які їх зацікавили.

Робота з текстами – це не лише їх читання та переклад із подальшим бездумним вивченням. За комунікативним підходом викладач спочатку презентує студентам незнайомі слова з тексту, пояснює їх значення, студенти занотовують. Далі ставить перед аудиторією якесь просте завдання (наприклад, знайти відповідь на запитання чи певну інформацію). Студентам дається 5–7 хвилин, щоб швидко прочитати текст і знайти відповідь.

Вагоме місце у вивченні ділової іноземної мови студентами економічних спеціальностей займає розвиток діалогічного та монологічного мовлення. Діалогічне мовлення – це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець.

Діалогічне мовлення виконує такі комунікативні функції:

1. Запит інформації – повідомлення інформації.
2. Пропозиція (у формі прохання, наказу, поради) – прийняття / неприйняття запропонованого.
3. Обмін судженнями / думками / враженнями.
4. Взаємо переконання / обґрунтування власної точки зору [9, 156].

Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби та є домінантною у відповідному типі діалогу.

До ситуацій ділового спілкування належать презентація та переговори. Основна мета – це переконання партнера, вирішення проблеми, що становить спільний інтерес. Тому до переговорів та презентацій необхідно насамперед визначити мету і зміст розмови. Під час усного спілкування спеціаліст з економіки повинен слухати й розуміти свого партнера. У діловому мовленні, що стосується ситуацій спілкування, використовуються переважно дієслова, які допомагають сформулювати й уявити конкретну картину. Комуніканти використовують короткі речення, що полегшують розуміння. Паузи в мовленні виконують психологічні функції. Вони посилюють увагу, підкреслюють те, що було висловлено [6, 97].

Постійно зростаючі обсяги обміну інформації та розвиток зовнішніх зв'язків вітчизняних підприємств висунули на перший план питання методики навчання студентів економічних спеціальностей ведення ділового листування іноземною мовою. З огляду на це, навчання ведення ділового листування як різновиду писемної комунікації, що посідає одне з чинних місць у професійній діяльності фахівців, набуває особливої актуальності. Слід зазначити, що ділове листування розвиває вміння встановлювати та підтримувати ділові контакти.

До ситуацій ділового спілкування відноситься також подання інформації. При поданні інформації важливими аспектами є тема, яка буде повідомлена, та спосіб її повідомлення. Це може бути повідомлення інформації телефоном, бесіда та доповіді, інформація під час проведення зборів, а також передача інформації факсом. Подання інформації може бути пов'язане зі структурою компанії та описом товару, термінами поставки товару, різницею та подібністю між товаром конкуруючих компаній [6, 98].

Висновки. Комунікативний підхід до навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей сприяє формуванню в них комунікативної компетентності як ключової професійної, впливає на їх світогляд, систему цінностей, уміння мислити. Поступово освоюючи основи комунікативної компетентності, студент досягає найвищого рівня автономності в організації своєї майбутньої діяльності, забезпечуючи собі перший крок до успіху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И. Л. Методика обучения иностранным языкам / И. Л. Бим. – М. : Высш. шк., 1991. – 319 с.
2. Биркун Л. В. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови / Л. В. Биркун ; перекл. і адапт. Л.В. Биркун. – Oxford University Press, 1998. – 49 с.
3. Гладиш Т. С. Комунікативний підхід до вивчення англійської мови у вітчизняних загальноосвітніх школах / Т. С. Гладиш // Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка. – 2011. – № 9 (220). – Ч. III. – С. 68–72.

4. Дегтярьова Ю. В. Методика навчання студентів вищих немовних навчальних закладів читання англійською мовою для ділового спілкування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / Ю. В. Дегтярьова. – К., 2006. – 22 с.

5. Кузнецова О. М. Комунікативний метод викладання іноземних мов та особливості його застосування у немовних ВНЗ [Електронний ресурс] / О. М. Кузнецова. – Режим доступу :

www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Philologia/70613.doc.htm.

6. Малюська З. В. Типові ситуації ділового спілкування для спеціалістів з економіки / З. В. Малюська // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2006. – Вип. 29. – С. 96–99.

7. Пассов Є. І. Комунікативний метод навчання іншомовному мовленню / Є. І. Пассов. – К., 2001. – 212 с.

8. Петрушенко О. О. Комунікативні аспекти вивчення ділової іноземної мови у вищих навчальних закладах економічного профілю / О. О. Петрушенко, Т. Д. Веленчук // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету «Україна». – 2011. – № 4. – С. 131–135.

9. Птушка О. С. Методика використання рольової гри у навчанні діалогічного мовлення учнів на уроках англійської мови / О. С. Птушка // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2012. – № 1003. – Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. – Вип. 70. – С. 154–159.

10. Сікорська Л. О. Формування комунікативних умінь майбутніх менеджерів у процесі вивчення іноземних мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. О. Сікорська. – К., 2005. – 20 с.

11. Станкевич І. Є. Переваги і недоліки комунікативного методу у викладанні іноземної мови студентам ВНЗ : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 трав. 2012 р. : у 3 т. [«Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти»] / І. Є. Станкевич, Л. В. Струтинська. – Дніпропетровськ : Біла К.О., 2012. – Т. 3 : Економіка сучасності. – 2012. – С. 96–98.

12. Стойко С. В. Реалізація комунікативного підходу в навчанні іноземних мов / С. В. Стойко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – Чернігів : ЧДПУ, 2011. – Вип. 85 (Серія : Педагогічні науки). – С. 220–223.

РЕЗЮМЕ

М. О. Гурий. Коммуникативный подход к изучению делового иностранного языка студентами экономических специальностей.

В статье обоснована сущность использования коммуникативного подхода к изучению делового иностранного языка студентами экономических специальностей. Определено, что коммуникативный подход к обучению иностранному языку способствует формированию у студентов экономических специальностей коммуникативной компетентности, влияет на их мировоззрение, систему ценностей, умение мыслить. Рассмотрена структура коммуникативной компетентности. Дан анализ основных принципов обучения, которые используются при применении коммуникативного метода. Охарактеризованы типичные ситуации делового общения на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: коммуникативный подход, коммуникативная компетенция, деловой иностранный язык, студенты экономических специальностей.

SUMMARY

M. Guriy. The communicative approach to the studying of business foreign language by the students of economic specialities.

The essence of the use of the communicative approach to the studying of business foreign language by the students of economic specialities is investigated. The author of the article notes the communicative approach to the studying of foreign language

promotes the forming of the communicative competence to the students of economic specialities, affects their worldview, values, ability to think. The structure of the communicative competence is examined. The basic principles of studies, that is used during the application of communicative method are analyzed. The typical situations of business intercourse are characterized.

Key words: *communicative approach, communicative competence, business foreign language, students of economic specialities.*